

Állattani, Vadászati és halászati folyóirat.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
egy évre 3 forint.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF
és
csikszentsimoni és ernyesi
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

„Vadászat és magyarság.“

Ajánlva HANVAY ZOLTÁN barátomnak.

Irta: Bodon József.

Nagyon inyem szerint való volt az a felszólalás, a melyet Tóth Béla úr írt ezen a czímen. Igazsága van mindenben. A magyar ember vadásznak vadász ugyan, de nem magyar. Külseje, belseje német a javából. Meg aztán angol is egy kicsit.

A jelenség okaival Tóth Béla úr nem foglalkozik. Én megkísérlem.

Miért bujik a magyar vadász tetőtől-talpig idegen gúnyába, mikor kaphatna becsületet hazai portékát is? Stájeri lóden, karlsbádi bergsteiger, gráczai kalap, bécsi szárharisnya (magyarul gamasch) járja. A módosabb rész elmegy egészen a Sheakespeare hazájáig ezekért a dolgokért. Így van, az bizonyos. De ha a kérdés nyitját keressük, hát nem teljesen Nimród hiveiben találjuk meg. Másutt van a dolog bibije.

Látott-e már valaki a hazai hírlapokban olyan hirdetést, mely székely posztót, székely botost és kalapot kínál eladásra? Én nem láttam soha. Pedig volt idő, a mikor keresve kerestük többben.

A nyolczvanas években néhányan elhatároztuk, hogy hazai posztóból csináltatjuk gúnyainkat. Hete-ken át kérdezősködtünk mindenfelé, hol szerezhetnők meg a jóféle hazait. Nem kaptunk semmiféle útba-

igazitást. Végtére nekem ötlött az eszembe, hogy írok a brassói ügyvédi kamara titkárnak. Talán hazafias felbuzdulásunknak megteszi a szíveséget, hogy egy levelezőlapra felfirkant egy pár nevet. Megtette.

A tősgyökeres, vérbeli magyar iparos vagy kereskedő nem igen hirdeti a portékáját. Azt tartja, hogy a jó bornak nem kell czégér. Pedig kellene biz'a. Mert aztán a vevő ott vásárolja, a mire szüksége van, a hol kezéig esik.

Belső magyarságunk fogyatékosága már egészen a magunk rovására megy. Énnél nincs mentségünk egy félarasnyi sem; mert az egyes-egyedül a mi hibánk.

Még szerencse, hogy a vadászat egész vonalát nem foglalta el ez a korcsosodás. Van filokszéramentes terület is. Ilyen — teszem azt — az agarászat. Ennek a nyelve tisztán magyar, még pedig a javából. A vékony dongájú agar-népség neve is jó magyar s a »Szellő, Fecske, Villám, Ficzkó« közt csak elvétve fordul elő egy-egy »Kontesz«. Mikor a »hajrá« elhangzik, az agar »egyed vág a nyúlón«, aztán »tor-kon kapja«. A rókát pedig »szücskézre fogja.«

A kopóval való vadászat magyarsága ellen sem tehetni kifogást. De azt a vadászatot értem, a melyik az erdő mélyén folyik. Mert a farka-vadászat töről metszett angol, a vörös kabáttól kezdve az »ostorász« ostoráig. Műszava is angol egytől-egyig. »Cover, meet, run, hallali« járja a szép magyar rónán.

Pompás tölgyeseinkben, bükkös erdeinkben ma-

gyar a nóta. Igaz, hogy ennél kevés szóra van szükség. Ha a peczér elbocsátotta a bandát, aztán »Indits, Fordits, Rikkancs« rázendíti a nótát, ebben a felséges hangversenyben már csak a *Lankasternek* van szava. Hajtás végeztével pedig a vadászkürtnek.

Annál inkább csehül vagyunk a vizslával. Ennek a kedves, élvezetes vadászati módnak a nyelve csaknem teljesen idegen. Vagyis német. Pedig a magyar vadászvilágnak javarésze a vizslavadászatot űzi. Tehát az idegen nyelvűség nagy területen éktelenkedik, annélkül, hogy egy mákszemnyi jogosultsága lenne.

Ha a korán kimúlt magyar ebtörzskönyv sovány lapjait végig pergetjük, alig akadunk egy-egy magyar vizslanévre. Angol vagy német valamennyi. Én rám ez a törzskönyv mindig azt a benyomást teszi, hogy jobb volna, ha nem volna. Mit gondolhat egy francia vagy angol úri ember, ha végig lapozza? Vagy azt gondolja, hogy a nyelvünk annyira szegény, hogy nem telik ki belőle egy jóra való vizslanév sem, vagy azt gondolja, hogy nem törődünk a nemzeti nyelvünkkel semmit.

Hátha még megtudja, hogy mink a vizsláinkat németül tanítjuk és vezetjük a vadászatainkra. Mintha a közös hadsereghez tartoznék ez is.

És mennyi a komikum ebben a mi germán nyavalyánkban. Azok a jó magyaros szájjal, ropogósan kiejtett német vezényszavak. A »Hurrdá«, a »zuk-sin«, az »apport-sin«.

Ismertem nem egy magyar *Nimród*ot, a ki *Goethe* nyelvéből egy mukkal sem tudott többet, mint a mennyit vizslája vezetésénél használt. És mégis törte, ropogtatta az istenadta azt a néhány német szót. Akárcsak a kecskeméti bakagyerek, mikor a közös hadseregben káplárságig viszi. De ennek muszáj, ha mindjárt a nyelve beletörik is, amannak pedig nem muszáj.

Miért cselekszi hát?

Én ezt a kérdést vadászpajtásaim körében

gyakran felvetem. Mert ezen a vidéken jóformán csak magam tanítom magyarul a vizsláimat. És magam keresztelem őket holmi dib-dob magyar névre. Ezekért aztán részesülök is nem egy csúfondáros mosolyban, mint a ki sehogysem akar lépést tartani a művelt világgal és a kor szellemével.

A kérdésre adott felelet különböző, de leginkább két csoportba osztható.

Az egyik szerint a magyar ember mindig németül beszélt a vizslájával. Ez volt a társalgási nyelv ősidők óta. Hát mire való volt ezen változtatni? A kutya hadd maradjon csak német.

A másik csoport azt vallja, hogy a vizsla tanítására alkalmasabb a német nyelv, mint a magyar. Nincsenek jó vezényszavaink.

A mi a nyelvkérdés történeti részét illeti, hát bizonyos, hogy a vizsla tanítási nyelve nem volt magyar. Mert nem volt magyar vizsla sem és ma sincs; mint a hogy volt és van magyar agár és magyar kopó. Történelmi adataink szerint a XVI-ik században leginkább *Morvaországból* hozták elődeink a vizslákat, persze kitanítva. A morva mester természetesen nem taníthatott magyarul. Később *Cseh- és Németország* szállítja hozzánk ezt az ebfajt. Szóval idegen föld adja mindig.

Az angol telivér vizsla rendszeres meghonosítása, hazai tenyésztése még rövid múltra tekinthet vissza. A jóra való mozgalom egy pár évtizeddel ezelőtt kezdődött.

Az idegen ebfajjal aztán bejött az idegen nyelv is. Nálunk a vizslaidomítással hivatásból kevesen foglalkoztak. Leginkább erdészek és urasági jágerék. Ez pedig szintén idegen elem volt még néhány évtizeddel ezelőtt. Csehek, morvák, németek. Így lett és így maradt a vizsla tanítási nyelve német.

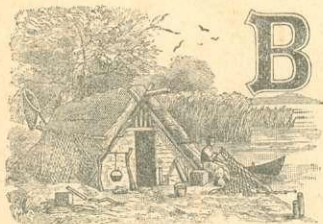
Ennek az állapotnak a fentartására most már nincsen semmiféle ok. Sőt további ápolása egyenes megsértése a mi szép nemzeti nyelvünknek.

Van már elegendő értelmes, sőt kitűnő idomí-

A „Duna-Dráva köz“-ben.

Irta: Glück István.

»A Természet« eredeti tárczája.

Bent vagyok újra, a susogó nádvilág zöld vadonában! Olykor-olykor vissza-visszavágyom én ide az erdő borongós homálya után, hisz oly jól esik szívemnek ez a végtelenség, hol nem akadályozzák csapongó képzeletemet sem a távolban kéklő hal-
mok, sem az erdő óriásai. Mintha szabadabbnak érezném magam e beláthatatlan nádtengerben, mint a zöld erdő hűvös árnyékában: mintha érezném itt a lelkembe oltott végtelenség utáni vágyat, mely ki-ki szeretne törni a hüvelyből, melybe a Mindenható bölcs intézkedése zárta. Az erdő százados fatörzsei mellett szinte eltörlődik az ember nagysága; mintha csak azt juttatná folyton az ember eszébe: csak ábrándozzál, építsd légvárakat, ez illik hozzád, hisz oly kicsi parány vagy a nagy mindenségben. Itt meg e beláthatatlan nádtenger közepette, hol csak lenge, törékeny nádszálak hajlongnak az ember szeméi

előtt, melyek a leggyengébb szellőnek sem képesek ellentálni, ez örökös méla susogás, fájdalmas sóhaj hallatára mintha feltámadna a lélekben hatalmának, erejének élénk tudata, mely a világot, a természet hatalmas erőit képes megzabolázni, uralmába hajtani.

Lenge csónakom csak úgy repül a tó fodros tükörén. Puskámra támaszkodva, réveteg szemekkel bámulok a távoli szürkeségbe. Hanyagúl vállaimra vetett lebernyegemmel s szememre húzott kalapom tollbokrétájával játszik a korahajnali szellő. Akár egy üldözött szegénylegény! Nézem a pislogó kelő nap világánál a csillogó tó hátán távolban halászó káratona sereget. Két barátom más úton tör felénk, hogy közre kaphassuk őket.

Itt egy lármás rucza rebben fel a nádból; ott egy még pihenő vörös gémet riaszt fel szendergéséből csónakom járása. Megáll egy pillanatra a levegőben, amint észre vesz, nem tudja, merre meneküljön. Kapkodja esetlen szárnyait, majd feltör egyenesen a magasba s csak aztán tér magához ijedtségéből. Szinte önkénytelenül felkapom egy kicsit fegyverem, de csakhamar leeresztem ismét. Most ezekre nem lehet vadásznom. Megyünk tovább . . . tovább. A »Szakadás« mély vizéből kijutottunk már, jön a szittyócsomókkal benőtt sekélyes árterület. Leülök. Vezetőm meg feláll a csónak hátuljában. Most már csáklával dolgozik. Széles szájú gatyáját lobogtatja az átvágott levegő-

tónk itthon is. A ki nem akarja maga tanítani a vizsláját, elküldheti ezekhez. De kösse ki, hogy magyarul tanítsa, mert a legnagyobb képtelenség azt állítani, hogy a mi nyelvünk erre nem volna alkalmas. Hát még mi! Vezényszavaink, akár rövidség, akár hangzatosság tekintetében versenyeznek a némettel. Sőt egyes szavaink sokkal jobbak. De ha nem így állana a dolog, még akkor is a saját nyelvünk mellett kelene maradnunk. Hallottam tótul tanított vizsláról is. Talán a tót nyelv, összetorlódó mássalhangzóival alkalmasabb erre a célra, mint a szépen, simán gördülő magyar szó?

Vezényszavaknak kétségtelenül legalkalmasabb volna az egytagú szó. De hát a németnek hány ilyen szava van? Jóformán egy sem. És mennyi köztük a francia keverék és elrontott francia szó. (Apport scheu, Couchen).

Aztán mivel különb a német »herein«, mint a magyar »ide«, ... a »leg dich«, mint a »feküdj«, ... a »bleib sitzen« vagy »bleib liegen«, mint az »ott maradj«.

A francia vadászember »tou-beau«-t kiált a vizslájára. Már pedig a »tou-beau« szóra nem kenheti rá a hangzatosságot senki a világon. De azért a francia beéri vele, mert az övé. A magyar természetesen különb akar lenni a művelt francziánál, hát neki német kommandó kell.

A vezényszavak nyelvtani értelmét a vizsla nem ismeri. Bizonyos szó állandó használata mellett megtanulja a fekvést. Ha a »kapu« szót használom kezdetől fogva, hát erre fekszik. Pedig a »kapu« nyelvtani jelensége még csak atyafiságban sincs a fekvés cselekményével. De azért az én kedves magyarjaimnak »leg dich« kell.

Arra sincs semmi ok és szükség, hogy vizsláinknak angol vagy német neveket adjunk. Talán a származásukra való tekintetből tesszük? Ez nem ok, hiszen az angol neveket vadászközönségünknek a legnagyobb része kiejteni sem tudja. A híres *Szejket*

derüre-borúra *Sikének* hallottam nevezgetni. Tehát még nevetségesek is vagyunk majmoló hajlamainkkal.

Igen ám, de hátha Angliából kerül hozzám egy vizslakölyök megkeresztelve. Ennek már csak nem adhatok magyar nevet? Dehogyan nem. Ha *Lord of London* urat egy hónapon keresztül következetesen *Miskának* szólítgatom, a második hónapban *Lord* ő méltósága már egy kukkot sem tud arról, hogy őt valaha Lordnak hívták. De ha homályos sejtelmek lennének is róla, hát én azzal nem törődöm semmit. Nekem ő *Lordsága Miska* marad, míg magyar kenyeret eszik, magyar földön állja a foglyot és a nyulat.

A derék *Ujfalvy Sándort* az utolsó magyar vadásznak mondotta valaki.*) Bizony, bizony ha a mostani irányban haladunk tovább, hát igaza lesz. *Ujfalvy* azt írja, hogy ő rá »homlokegyenest ballagott a természetes maczkó.« Ő még »fültön csipte« a vadat. Mai vadászainkra már »stich«-be szalad a nyúl és »blatton« szokták löni. *Ujfalvy* »rápörkölt« a vadra, manapság »oda durkolunk«, *Ujfalvyval* »a víg dallam pajkosan összeültetetté sarkantyúit«, mikor a *Stumba* magaslatán cigányzene mellett tánczoltatták a »nehézkés medve bácsit.« Bezzeg nem igen ütjük ma össze bergsteigerba szorított bokáinkat.

Az idegen gúnyával átvettük az idegen szellemet is. És ez annál bámulatosabb, mert közéletünk egész vonalán és társadalmunkban örvendetes haladást tett a magyarosodás és a nemzeti szellem az utolsó harmincz év alatt. Érthetetlen volna, ha csupán a vadászat szakadna el ettől az iránytól.

* * *

Miért ajánlom én neked ezeket a sorokat tisztelt barátom? Első sorban azért, mivel a vizsla fajbeli tiszta tenyésztésének te vagy a megteremtője hazánkban. A kitűnő anyag, melyet a telivér pointerben birunk, egyedül a te érdemed. Áldozatkészséged-

*) Lakatos K.

áramlat. Úgy illik, úgy belevág ez a sikló nádbujó csónak azzal az izgó-mozgó fehéringű-gatyájú halászszal ebbe a környezetbe! Jobbra tőlem feltűnt egyik barátom csónakja a serény halászszal. Eltűnt, újra kibukkant a szittyócsomók mögül, mintha repült volna a víz hátán.

S mi is haladunk tovább a nádkarély szélére. Amerre elmegyünk, zavaros a víz a sok »járó« haltól. A nádszélé zörög; zörgeti a nyüzsgő potyka-had. Be-bevágunk a náderdőbe s újra ki, hogy annál észrevétlenebbül közelíthessük meg a halpusztító sereget. De ez a halász dolga, addig én melázhatok!

Susog a nádvilág, suttog a hajnali szellővel, melyet a nap tude csókja szült. Hajlong is neki a sok hízelt nád, de az alig akarja figyelembe venni. Kaczér az istenadta! Megczirogatja ezt is, azt is; de rája ún hamar. Mi is neki a selymes nádbuga? Virágillatot keres, annak kelyhét szeretné körül-dongani, himporával kívánja teleszórni lengé szárnyait, hogy ne tudjon neki ellentállni senki. A hiú! ... Csak kutass, keress hiú csapongó lengé fuvalom! A hóféhér szép habvirág nem nyitja meg tenéked szirmait, a nap csókjára vár! ... Csak keress! S amint kutat a sűrűben s a rigyások felett, meg-meglebben előtte a hajlongó nád s utat nyit neki, mialatt félnéken hozzásimul társához, megöleli, megczirogatja. És e simogatást millió levéllándzsa végzi s megszületik az a sajtyszerű, egyhangú usogás a fül körül, mely mintha altató, ábrándba ringató dana

volna. Szinte önkénytelen behúnyom szememet s úgy hallgatom tovább, tovább! Belepittyg olykor-olykor a csirkéit csalogató vízityúk; bele-belehárog a rucza a rigyásból. S ez oly kedves összhang, oly édes harmónia!

De mi ez? Mintha száz trombita harsogna egyszerre e magányban! Szétnézek a nap rózsapírjában fürdő tó fodros tükörén, háborog a káratona-sereg, szántja a víz hátát, habot ver rajta. Zúgás, sustorgás vegyül a trombitaharsogásba; a káratona-had halászik!

Összább a félkört! Teljes erővel nekik most! A távolság kisebbedik, a félkör szűkül. A halpusztító sereg észreveszi a veszélyt, menekülni akar, egyszerre azonban három lövés dördül el, három cső szórja feléjük irtó sörétjeit ... Mire eloszlik a füstfelleg, a sereg már fenn repül a levegőégben, menekülve más csendesebb vidékre, hol nem háborgatja senki sem. De a víz színén ott vergődik a sok sebesült, melynek három lövés elvágta menekülése útját. Csak oda, oda hozzájuk! Jut minden csónakra egy-kettő ... A többi már messze szeldeli a levegőt. Tanyájuk felé tartanak. Csak sóhajomat küldöm utánuk a csapongó szellő szárnyain.

Megyünk tovább. A tervezett vadászat még nem ért véget; nyolcz óra tájban már elérjük őket s meglepjük tanyájukon. Halad az idő, emelkedik a nap tüzes korongja. Szétküldi meleg sugarait s felcsókolja a tündöklő harmatcseppeket a nád-

nél csak nemes ambíció volt nagyobb a derék munkában, melyet végeztél.

Második okom az volt, hogy futólagos megjegyzéseimet te nem fogod félreérteni. Az én erős fajszeretetem, ha módjában állana, magyarrá tenne mindent, a mi rónáinkon vagy bérceinken él és mozog. Mint régi vadászember mindig bizonyos keserűséget érzek vadászatainkon, mikor a német kommandót hallom. Nem férhet a fejembe ez a halatlan viszásság, mert minden német szóban egy-egy méltatlan ütést érzem a mi páratlan szép nyelvünknek.

Kis nemzet vagyunk, idegen népek árjától körüvéve. Nyelvünk képezi legteltettebb kincsünket, legnagyobb erősségünket. Szabad volna-e ezt mellőznünk, elhanyagolnunk bármily téren is? Nem arra kellene-e törekednünk, hogy magyar szó hangozzék ott is, a hol az akadályokba ütközik, a hová csak kitarító munkával és küzdelemmel vihetjük be.

Vadászati irodalmunk még bölcsőkorát éli és tartok tőle, hogy tápláló erejét nem a magyar föld adta. Erős nemzeti szellemű irodalom mellett nem verhetne volna fel a német gyom vadászterületeinket.

Ennek a zsöngé irodalomnak te egyik kiváló munkása vagy. Ha figyelmedre méltónak találod azokat, a miket elmondottam, vedd kezébe az ügyet. Állítsuk magyar lábba vizslavadászatunkat. Isten áldotta mezőinken, barna szántásainkon, berkeinkben ne hangozzék más szó, csak magyar.

A bölényről s egy újrahonosítását czélzó hazai kísérletről.

A bölény (*Bison europaeus*) hajdan egész Közép-Európában el volt terjedve; de a haladó művelődés, az emberek szaporodása s az ezzel járó erdőirtás a leg-hozzáférhetlenebb vadonokba szorították e királyi vadat,

levelek csúcásról. A szellő elpihen s a habvirág kitért szirmaival üdvözli a napot. S megrebben a mocsári fűz száraz ágain a tündöklő szárnyú szitakötő-had, zörgeti reczés szárnyait, majd odaszáll a varsa czölöpére, szétteregeti szárnyait és egykedvűen sütteti hátát. . . Haladó csónakunk felver egy csapat szunyogot a fűz aljából, mire arra röppen a mohó parti fecske s eltátja a száját, aztán a fiatal felé röppen, mely ott guggol egy száraz nádszálon. Magasra száll merőlegesen mind a kettő, úgy, hogy ütközben szív szív felett pihen s az öreg megeteti fiókáját, — vagy csak csókolóznak? Isten tudja! Csakhamar újra szétrebbenek, az apró-cseprő visszatér helyére, az öreg újra vadászni megy.

De mi sem állunk. Dolgozik az evezőlapát a halász edzett kezében, csak úgy röpíti a könnyű csónakot beljebb-beljebb a rét szívébe. Még meg sem látszik rajt' a fáradtság, pedig ugyancsak dolgozik már vagy két órája. . . Hosszú még az út, míg a nagy »Pusztá«-ra érünk, addig talán kerülhet még valami lövésre, ha szétválunk egymástól. Találkozót adnak egymásnak a halászok, azaz, hogy ad a vén Baka Mihály, mert ő a legöregebb, de azért is, mert nincs az a szűzhelye ez óriás rétnak, melyet ő ne ismerne. Bejárta ő már annak minden zegét-zugát, tudja hol, mikor járhatlan, sekélyes a rucza-tanya, mikor feneklik meg benne a »csikli.« De hát ki is jut neki a sok vezetésből!

a melyről, mint hatalmas vadászati objektumról már az ó-német hősregék tesznek említést. Németországban a XVIII. században már csak a tiltsi őserdőben óvták, a hol az utolsó példány állítólag 1775-ben vadászó fegyvere által lelte halálát. Magyarországon — hagyomány szerint — Mátyás király idejében pusztult el az utolsó bölény Zólyom vadonaiban egy ügyes íjász keze által.

Nagyobb számban a XVIII. században a bölény már csak Erdélyben és Litvániában tenyésztett. A bialowitz-i mocsaras őserdőségben, a hol III. Ágost lengyel király 1752. szeptember 27-én nagy vadászatot tartott, melyen 42 bölény esett zsákmányúl, most is van még kb. 1000 darabból álló bölény-állomány, mely az orosz czár parancsára a legszigorúbb óvásban részesül. Ott az orosz udvar — úgy hiszem — 1860-ban tartotta az utolsó vadászatot. Újabb hírek különben arról is szólnak, hogy a Kaukaszban is tenyésznek még apróbb bölénycsordák a Kubán folyó partjain.

Hogy a bölény az Erdélyt kelet felé határoló havasokban mindenütt és pedig nagyobb csordákban tenyésztett, arra vannak írott bizonyítékaink, arról tanuskodik a hagyomány, gyakori bölény-szarv leletek és számos helynek székely és oláh elnevezése.¹⁾ A székelység »vad-bivaly«-nak nevezte; innen egyes helynevek: »bivalybércz, bivalykas, bivalyforrás« stb.; még határozottabban vallanak a bölényre az oláh elnevezések: »Do Szuzimbruluj, Izvoru zimbruluj, Vala zimbruluj, Ptyiatre zimbruluj, Zimbra mnyike« stb.²⁾ az oláh »zimbra« (bölény, lengyelül »zubr«) után. Az írott bizonyítékokról később szólnunk, úgyszintén a hagyományról is.

A bölény természetben jóval túlhaladja a szarvasmarhát, bár most már alig akad példány, mely az 1-8 m. magasságot, 3-5 m. hosszúságot elérné és 300 kgr.-ot húzna. Szőre az évszakok szerint változik; kb. 20 cm. hosszú, feketés-barna, nyáron valamivel világosabb, télen puhább. A bika nyakszirtje és szügye sörényes, álla szá-

¹⁾ Bérczy K. Hazai és külföldi vadászrajzok. Pest, 1867. 302. stb. II.

²⁾ Bölény-patak, b.-völgy, b.-szikla, b.-bércz, kis-bölény stb.

Tiró! Tiró! — kiáltja felém már távolodó barátom Felnézek a kaczagó kékségű égboltozatra, hogy hát mi volna az. Egy hófehér madár úszik jó magasan egymagában, minden kíséret nélkül. A rét szíve után sóvárog az éjjeli külső pocogók után. Elkésett egy kissé. . . Csóválom a fejemet, elsőhajtóm magam s mindez azt jelenti, hogy savanyú a szőlő; nagyon magas. De nógat a halász, hogy próbáljam meg, hátha eléri a sörét. Hát a kánya csípje meg! Felküldöm neki reggeli üdvözetemet, ha vajjon észre veszi-e? S ime Isten csodája: csak úgy tánczol lefelé az a gyönyörű hófehér madár. No lám, nem megmondtam? — veti oda okoskodó vezetőm. Ezt se hittem volna, hogy ily magasból leszedjem a szárnyáról! Szép egy kócsag volt, még volt a hátán néhány szál czimere is, pedig ugyancsak rég elmúlt már hullásának ideje.

S a kis kitérés után beérünk a vágott csónakútra, a sűrű rengetegbe. Társaimnak se híre, se hamva. Egymagam barangoltam vezetőmmel a könnyű nádbujó fenyőcsónakon ez óriás területen. Kísérőm a síró halászcser, vidítóm a fürge nádi veréb, mely egyre torkát köszörüli, de dalra mégis mindörökre kép-telen. Nádról-nádra röppen elöttem, míg végre elmarad.

Két fal között siklik tova csónakunk; törékeny, gyenge nád alkotja, semmi más és mégis áthatolhatlan. Kárba veszne benne a legerősebb halásznak is minden fáradozása. Itt-ott balra is, jobbra is kis tisztás tolja félre a nádszálakat, habvirágnak,

kálas, farkavége bojtos. A szarvak aránylag csekélyek, kerek, félkörben egymás felé hajlók; hangja nem bögés, hanem inkább röfögéshez hasonlít, mint a bivaly. Szaporodása igen lassú, mert sok tehén meddő marad. 30—40 drből álló csordákban él a bölény, fűvel, falevelekkel, fárügyekkel táplálkozik; szénához csak végső szükségben nyúl. A bölény igen vad állat, alig szelídíthető; nagy ellensége a szarvasmarhának, míg magának még a medvétől sem igen kell tartania, bár ez nem ritkán ejt zsákmányul a csordától elmaradt borjakból. A borjas tehén nekiront az embernek is; a a bika szintén, a mikor nyáron a bögölyök kínozzák.

A bölénynek Erdélyben viselt dolgai iránt igen számosan érdeklődvén, Zeyk Miklós nagy-enyedi tanár gróf Kemény Józsefhez fordult, írta meg neki, mit tud a bölényről egyáltalában, mit annak pusztulásáról? Gróf Keménynek levele, mely annak idején gr. Lázár Kálmán birtokában volt, így hangzik.³⁾

³⁾ Gr. Lázár Kálmán. A szabad természetből. Pest, 1878. 180. és k. ll.

»Folyó (1840.) október 7-ikéről hozzám intézett becses levele s abban foglalt felszólítása által nagyon megtisztelve érezvén magamat, nem késem azon barátságos kérdésre: mit tudok a bölénynek régibb, Erdélyben való létezéséről, s mikor történt kiirtásáról? — tudásomat örömet pennára venni s azt ezennel szívesen közölni.«

»Bos urus, németül Auerochs, magyarul bölény vagy böliny, belénd, bilind, székeleyesen begyém, régente nem csak Németországban, hanem egész Közép-Európának havasos erdeiben lakozott. Nem csoda tehát, hogy ősatyáink a bölényt, mint havasos hazai erdeink vad lakosát nemcsak ismerhették, de ismerték is, minek legnagyobb jelét látjuk ma is azon régi szokásban, miszerint több családok a hajdankorban bölényfőt viseltek czimerükben. A mai czegei Wass grófi család eredetileg nem ökorfőt, hanem bölényfőt viselt ősi czimerében; így a szárhegyi gyalakuti Lázár-családnak ősi czimere is — hagyomány szerint — egy ágaskodó fél bölény vala, melyet csak közelebbi idő-

terpeszkedő sulyomnak akar egy kis helyet adni. Sekély ott a víz, őrt állhat benne a hosszúlábú vörösgém, tótágashan keresgélhet a hápogó ruczahad. Egyikből-másikból leszaladt már az áradat, televényes barna fenekét mutogatja a magányt kedvelő kócsagnak. Bele is ereszkedik szívesen. Ez az ő hazája s nem a kéklő ég, nem a virágos mező. Szereti ezt a süppedő mocsarat, bármily iszapos, piszkos is. Nem félti hófehér, selymes ruháját, hogy bemocskolódik, megvédi — tudja jól — hosszú-hosszú lába. Oly szép nézni, hogyan emelgeti helyről-helyre kényeskedve lábait. Korhadás, pusztulás helyén a lápvilág legszebb madara! Az undok, ragadós iszap s a legtisztább szárnyas! Mily ellentét!

Nem egyhangú nekem még e nádtenger sem, megvan ennek is a maga szépsége, bája. Zenéje versenyez az erdő titkatos bűgásával is. Ez megfélemlít, amaz édes ábrándba ringat. Csak dalosa nincs, inkább színpompát, szép külsőt osztogatott itt a természet kedves lényeknek.

Kvak! — hangzik le a magasból. Kvak! Kvak! S benn, mélyen a nádból visszafelér rá alulról egy másik vörösgém: Kvak! Kvak! Igénytelen, fülsértő a hangja s mégis kedves a természetbarátnak. Jól esik hallani e nagy némaságban. S a kis faalkotmány csak siet előre, űzi-hajtja a halász erős karja. Csak tovább!... tovább! Nemsokára künn leszünk a pusztán. No most egy forduló: — ott áll egymagában a vén fű, varsát hordoz inkább, mint zöld levelet. Ez a találkozó pont. Várnak is már ránk. Egy kis pihenőt azért engedünk az én vezetőmnek

is, hadd tömje meg újra makrapipáját. S aztán neki a nagy síkna, ott halásznak már a kárakatonák. Csak siessünk, siessünk, úgy vágyom már lesni e sok madarat, úgy dobog már utánuk a szívem. Csak tovább! Ne is háborgassuk őket künn a síkon, jobb lesz ott a fák alatt!

Amerre elmegyünk, menekül a sok »szacskó«, szinte fekete tőle a nagy víz. A rejtett szittyócsomók közül seregesen röppen ki a rucza s kanyargó röptéllel megy csenedesebb sűrű közé. Egy csapat czerkó körülveszi csónakjainkat és síró hangjukkal bekisérnek bennünket a fűz széléig; csak ott maradoznak el. Ez már nem az ő világuk, hanem a rozsdás hátú ruczák tanyája; azokat védi ott a környezet színe a kóválygó bagolyhéja s a fürkésző ember tekintete elől.

S e fák mellett meg között törtetünk előre. Végre itt vagyunk a vén fűzeknél. S most újra az a ránczosképi Baka Mihály osztja parancsait. Te erre — te meg őcsém arra mégysz — hangzik szava. S a többi hűségesen teljesíti a rendelést. Beáll az én vezetőm is csónakával két terjedelmes fűz közé. Leszúrja evezőjét a fenékbe, hogy ne hordja ki a hullám s aztán... no aztán egy kicsit falatozva várjuk, míg az a sereg megúnja a halászást s ide telepszik fejünk fölé a fákra.

Előszedjük az elemőzsiát. El vagyok látva bőven. Kiszedi a vezetőm is az ő száraz kenyerét, szalonaját. No de abból nem lesz semmi. Most testvériesen osztzkodunk az *enyémén!* S ezzel jó étvágygyal hozzáfogunk az ebédhez. Ezalatt a kárakatonák még mindig halásznak. Rágyújtunk a szivarra is

ben a tudatlanság vagy vigyázatlanság cserélt fel egy fennálló szarvassal. Valamint pedig a Cserei család a buzakalászt, az iktári Bethlen család a nyakon átlőtt hattyúkat, a Kemény család a dämvdát stb. ok nélkül nem kapta címérébe, úgy a bölényfőnek is ősi magyar címerekben való megjelenése nem ok nélküli; s ha nem is egyebet, de legalább a bölénynek hazánkban való hajdani létezését és talán a bölények ellen divatozó akkori vadászatnak szokását és az akkora kitüntetett erőt jelenti...

»Régi honi királyaink idejében a Magyarországon divatozó vadászatoknak egy igen nevezetes neme vala a bölényvadászat, melyet királyaink is gyakoroltak. Láttam 1835-ben Bécsben létem alkalmával néhai Antal cs. k. herczeg könyvtárában egy I. Mátyás király idejében nyomtatott Turocius-t, melynek inicziális betűi ugyanakkori festésiek és az akkor divatozó magyar szokásokat, multságokat, öltözeteket, vadászatokat stb. jelentik; itt láthatni a könyv elején szintén egy magyar királyt (mert magyar a ruházatja, vállán palást, ko-

már, mert hát szemtelenkedik a sok szűnyog. Mind embervért kíván. Ezer meg ezer száll ki a fűzek légyökrei közül s zümögve repdesik körül füleinket. Így üldögélünk ott másfél óráig, mikor oszladozni kezd a halászó sereg. Megbomlik a csatasor. hol az egyik, hol a másik száll ki s röptül felénk a fákra. Végre otthagyja a nagy tömeg is a vizet s száll-száll felénk. S ekkor eldördülnek egymás után a lövések. csak úgy zúg tőlük a dunaparti erdő. Csakhamar újra, minden puskából a másik cső szórja feléjük sörétjeit. S ezzel a lesnek vége. Felszedjük a zsákmányt s haditanácsra gyűlünk egybe.

Megint Baka Mihály viszi benne a fősztót, hogy hát most megkergetjük őket. Felállítja a csatasort s megyünk gyors haladással feléjük. De hej! Meg vannak azok már ijesztve eléggé. Szárnyra kapnak s mi csak vágyó tekintetünket küldhetjük utánok.

Magasan jár a nap, csillámlik tőle a víz tükre, alig lehet végig nézni rajta.

Lefekszem a csónak fenekére, kényszerít rá a déli nap heve. Olyan a levegő a nád között, mint a katlanban; olyan lankadtá teszi az embert. A szomjúság is gyötör. Belemártom a szapulyt a vízbe, meríték jó mélyről, talán hűvösebb. Nem üdit fel egy cseppet sem. Végre kiérünk a nádból, itt ér legalább a szellő. Hallgatom hazáig a halászatot, kötekedünk a hunczut Baka Mihályval.

rona fején), a ki dárdáját egy vadon rohanó sötétbarna színű bölényre irányozza.»

»Magyarországnak havasos erdeiben 1729-ben még található vala a bölény, mert Turóczi László, ki 1729-ben készített ily című munkát: *Ungaria suis cum regibus. Tyrnariae 1729. in f. pag. 210.* az akkori időben létező Magyarországi vadállatokat előszámlálván, említést tesz a bölényről is.⁴⁾

»Ennyit általánosan a magyar bölényről. Szólok már most szeretett hazámról, Erdélyről.»

»Már Bonfinius idejében, ki I. Mátyás király udvarában élt, ismeretesek valának az erdélyi bölények. A mohácsi vésznap után is hosszasan fenmaradt még Erdélyben az ünnepélyes bölényvadászatnak szokása, így látom p. o. ennek emlékét egy régi német ily című kéziratban: »Album Oltardianum«, hol a többi közt ezeket olvasom: »Eodem anno 1534. haben sie wilden Ochsen, so in den Gebirgen von Girgow (Gyergyó) schaarweis hausen, und die Zeckeln Begyen oder Beögin genannt, viel Schaden gethan, auch

Menschen und Weiben, so in Wald gängen, gemordet mit den füssen. Darum hat der Majláth István nach alter Gewohnheit und Gebrauch der alten Woywoden auf Fabianus Tag grosse Jagd halten lassen, allwo viel Herrn, Edelleut zusammen kumben sind, und auch viel und tapfer gezechet worden.«⁵⁾ Még hazai fejedelmek alatt is divatban vala a bölényvadászat, melyről bizonyosságot tesz az itt következő eredeti levele I. Rákóczi Györgynek, melylyel Bornemisza Pált ily czélra Görvénybe hívja. A levél így szól:

»Georgius Rákóczi D. G. Princeps Transsylvaniae stb. Istennek különös kegyelméből és jóvoltából megessvén köztünk és a svéd és francia királyok kezeött magyar édes hazánkunk igenis hasznára az frigykötés, mivel követ úraméknak mű is hozzánk való és megmutatott hajlandóságait és emberségeiket viszontagolni kívánnjuk, annak okáért rendettünk ezen hónap 27. az csiki és Gyergyói havasainkban régi szokás szerént egy

⁴⁾ Bizonyára az erdélyiről; mert hogy Magyarországnak bölény ekkor már nem létezett, köztudomású dolog volt.

⁵⁾ Ugyanabban az (1534) évben a vad ökrök, melyek a gyergyói hegyekben csordákban élnek s a melyeket a székelyek Begyen vagy Begyim-nek neveznek, sok kárt tettek és embereket és asszonyokat, kik az erdőbe mentek, agyon gázoltak. Ezért Majláth István régi szokás és a régi vajdák módja szerint Fábian napján nagy vadászatot tartatott melynél sok úr és nemes összejött, kik ott sokat és derekasan dözsöltek.

Begyimes vadászatot, melyre hogy Kglmed is pecéireivel megjelenjék, kegyelmesen óhajtjuk. Hadgyuk azért kegyelmesen Kglmednek, hogy ezen hónap 23-dikán Görgényi várunkban, a hová az összegyülésnek helyit rendeltük és magunk is követ uraimékkal és számos szép úri rendekkel meg akarunk jelenni, okvetetlen fegyvereivel, ebeivel és Begyimvadászathoz értő pecéireivel és verem ásóival megjelenni el ne mulaszsa. Secus non facturus. D. Albae Juliae die 18. Septembris N. D. 1643. Rákóczi, m. p.»

»1718-ban a gyergyói havasokon a bölények még számosan valának. Néhai atyámtól régi traditio gyanánt hallottam, hogy szárhegyi gróf Lázár Ferencz 1740-ben a szebeni országgyülés alkalmával a gyergyói tulajdon havasaiban fogott két ifjú bölényt, vitetett volna be Szebenbe s azoknaknak szarvait megaranyoztatván (ösi címere tiszteletére), azokkal vonatta szekerét. 1775-ben láttak még bölényt a fülei (Boroszlános nevű) erdőben Udvarhelyszéken, tudós Benkő József tanubizonysága szerint. Sulzer Ferencz 1781-ben közrebocsátott munkájában azt jegyezte fel: Csikszéken néhány év előtt az egész csordával a legelőre kihajtott egyik tehénbe beleszeretett egy bölény s annyira bizalmas (?) lett, hogy esténként a falu népének nagy ijedelmeire nemcsak gazdája háza kapujáig, de még az istállóba is bekísérte s így hajtották ki aztán a bölényt a téhennel együtt reggelenként a csordára.«

»Ennél időbb nem tudom a bölénynek Erdélyben való létezését nyomozni, valamint azt sem tudom, hogy mi okozta légyen hazánkból kiirtását; talán a hajdani időben igen divatozó vadászat, vagy havasi erdeinknek ritkulása, vagy pedig a bölények szaporításának természetes nehéz és szaporítatlan volta kisebbitette ugyannyira azoknak számát, hogy már ma a bölények hazánkban való létezése szintén csak a mesék sorában áll. Miből állott pedig a bölény elleni vadászat két magyar hazánkban? arról igen keveset mondhatok, mert azt sem mi, sem atyáink már nem érték, nem látták többé.«

Eddig gróf Kemény József levele.

Ebből a levélből azt vélem következtethetni, hogy a bölények Erdélyben a XVII. század első felében pusztulhattak el és pedig természeti katasztrófa következtében, mert: 1718-ban — e levél szerint a »gyergyói havasokban még számosan valának« s 1740-ben még »gr. Lázár Ferencz bölények által vontatott szekeren vonult be Szebenbe« — bölénynek tehát még ekkor is még meglehetősen számban kellett lennie. Ámde Ujfalvi Sándor — a mint látni fogjuk, 1762. október 8-ikára teszi az utolsó bölény elejtését, a miből következik, hogy a bölé-

Keresztes-aganes. Jäger Albert tulajdona.

Píratlan nyolezas. Gróf Degenfeld Pál tulajdona.

nyek 1740 és 1760 között pusztultak el. S erre nézve csakugyan találok igazoló adatot Fridvaldszky Jánosnál⁶⁾, a ki a következőket írja: »A négylábúak szelid nyájain kívül szörnyű sörényű (iubis horridi) bölényeket (az erdei ökrök egy neme), melyek évszázadunk negyvenedik éve előtt — hogy magukat a nyári hőségtől óvják — a szíkek melletti tónál Gyergyóban tartózkodtak, ejtettek el e célból rendezett vadászatok alkalmával; de ezt a zsákmányt elragadták a dühöngő szelek, melyek a gyergyói erdőket nagyrészt ki-döntvén, a bölényeket biztosabb menhelyek keresésére kényszerítették.«

Vajjon áll-e Frivaldszkynek következtetése, hogy a bölények talán észak felé kivándoroltak, (a minek pedig valamiképen nyomára kellene akadnunk) vagy pedig — a mi tehát valószínűbb — szélviharok okozta katasztrófákban nagyrészt elpusztultak-e, végeredményében mindegy. Tény, hogy Erdélyben, a múlt század közepe után már csak egyes példányoknak ritkaság-számba menő elejtéséről van tudomásunk.

Ezen érdekes vad — mondjuk történetének kiegészítéseképpen érdekes megállapítani az utolsó példány elejtésének idejét.

Erre nézve a történeti tény kriteriumait is magában foglalják Ujfalvy Sándornak adatai.⁷⁾

»Az utolsó bölény sirját — mondja Ujfalvi — minden (erdélyi) vidék saját körében keresi; mind-egyik elregéli még, hol és miként ejtetett el az erdélyi utolsó királyi állat. Részemről — folytatja — azon meggyőződésre jutottam, hogy az 1762. október 8-ikán a borgói Pláj magaslaton lelte halálát. Boldogult ipam jelen volt e vadászon, melyet édes atya itt — mint Doboka vármegyei alispán tartott. Borgó vidéke, mely akkor a Bethlen grófok birtoka volt, Doboka megyéhez tartozott. Ipam 86-ik évében halálozott el s utolsó éveiben is szenvedélyes vadász volt. Vadászkalandjairól sokszor beszélgetett s ünnepe volt, ha a bölényvadászatról emlékezhetett. Szerinte az utolsó bölény jól kitermett tehén volt, hozzávetőleg 10—12 esztendős lehetett s 5 mázsát

⁶⁾ Fridvaldszky János: Mineralogia. Claudopoli 1766. 6. l.

⁷⁾ Bérczi Károly: Hazai és külföldi vadászrajzok. Pest. 1863. 302—303. l. (Ujfalvi Sándor: Erdélyi vadászatok és vadak.)

és 42 fontot (?) nyomott. A jó öregem kívül két igen vén oláh embertől hallottam a bölényről. Századik esztendőjüket közelíték mindketten s mint havasi lakosok testi erejüket s emlékezetök éberségét fogytig megtarták. Az egyik — borgói Gorzsa Inon, híres vadász, kivel 1814-ben gyakran vadásztam a borgói havasokon — hanyatló évei daczára csak oly könnyen mászta a meredek bérczeket, mint magam, akkor még fiatal suhancz.⁸⁾ Mint állítá, négy bölény elejtésén volt jelen, melyek pár vadászt meg is roncoltak. Jelen volt ő is az ipam által előadott utolsó bölényvadászaton s szerinte is az volt Erdélyben az utolsó. Egy Krizsán Alexa nevű hasonló öreg oláhot ismertem, ki régebb nagy vadász volt⁹⁾, de elaggott kora már nem engedte velünk fáradozni. Esténként néha kitanorgott tüzeink mellé, hol a régi vadászatokról órákig regélt. A bölényről való megemlékezése merőben talált a már két élő tanuival. Elevenen emlékezett még a hetekig tartott jóízű pecsenyére, mivel egy bölény elejtése a merész vadászt jutalmazza.

Tudtommal ezek mindössze azok a hazai történelmi adatok, a melyek a bölénynyel és vadászatával foglalkoznak; ezeket annál szívesebben iparkodtam rendszeres keretbe foglalni, mert tudom, hogy a mint engem érdekelt ezen adatokat felkeresni, minden vadászt, minden természetbarátot érdekelni fogja hazai állatfaunánk ezen érdekes alakjának történetével megismerkedni.

*

Mi módon vadásztak az ősök a bölényre? Némileg következtethetjük Rákóczy leveléből: ebekkel és paripákon úzték a megásott vermek felé. »Erdős szép hazamban — mondja Ujfalvi¹⁰⁾ — régebben a bölényvadászat egyike volt a legszebb férfias kedvteléseknek. Mint a hagyomány beszéli, a lőfegyverekkel kevésbé ellátott nép inkább cselek, vermek útján ejtette törbe s havasainkon az ily ásott mélyedéseket ily vermeknek akarja tartani. Ha lehetett, a hajtókat úgy rendelte, hogy a bölényt az erdők tisztásaira szorítsák ki, hol az urak paripákon lándzsa, handzsár, szekercze s más kézi fegyverekkel körülvették, megtámadták. A bikánál sokkal szilajabb vadra tett ily vadászat a mi vadászataink legfestőibb jelenetére is árnyat vet. Spanyolország bikaviadalai csak kakasviadalok a bölényvadászat e jelenete mellett; reá gondolva, mindig sajnálom, hogy nem születtem egy századdal hamarább.

*

Csodálni való dolog-e, hogy egyes gazdag főurak, a kik alkalmas tereppel rendelkeznek, nem kímélve a tetemes költséget, ezen érdekes vadnak újrahonosítására kísérleteket tesznek? Egy évszázad csak nem változtatta meg sem e vadak természetét, sem a talajviszonyokat, hogy az ily kísérleteket merőben meddőknek, hiábavalóknak kellene eleve jelezniünk!? Főképen, ha tekintetbe vesszük, hogy e vad csak a legnehezebben hozzáférhető vadonunkat kedveli, a melyekkel havasainkban aránylag

⁸⁾ Ujfalvi 1790. vagy 91-ben született; akkor tehát 23—24 éves volt. Erdélynek híres vadásza volt, ki mindenét e szenvedélyének feláldozta. Meghalt Kolozsvárott 1879-ben 88 éves korában.

⁹⁾ Magyarországi vadásznak ezen — oláh embernek adott epitheton talán szokatlannak látszik; ámde vannak Erdélyben még ma is oláh emberek, a kik a havasok rengetegeiben egyesegyedül vadásznak medvékre s megérdemlik a »nagy vadász« elnevezést.

¹⁰⁾ Bérczy K. id. m. 302. l.

még elég bőven rendelkezünk? Vagy talán fiziológiai az ok, mely ezen érdekes vadat pusztulásnak, enyészetenek kényszeríti?

Két újrahonosítási kísérletről van tudomásom; az egyik Pless herczegnek sziléziai plessi birtokán tétetett s erre nézve Grasse herczegi főerdőmester szívesességéből 1891. április 4-én a következő értesítést kaptam:

Vásároltatott 1855-ben . . .	1 bika	3 tehén
Szaporodás: ellés útján 1891. elejéig	16 »	16 »
Összesen	17 »	19 »
Apadás: elhullás útján	2 »	9 »
halva elletett	— »	3 »
felnyársaltatott	1 »	2 »
ellövetett	10 »	2 »
állományként maradt	4 »	3 »

»A borjakban tapasztalt tetemes apadás abban leli magyarázatát, hogy a folytatás különböző időszakokra esvén — talán a degeneráció jele? — a tehenek gyakran télen borjastak s a zsenge borjak a zord időjárásnak estek áldozatul. A vad egyébként erőteljes és egészséges.«

A kísérletezés további haladásáról nincs tudomásom.

Sokkal érdekesebb ránk nézve a második kísérletezés, melynek terepe hazánk földje; a szepesmegyei Javorina, az a vidék, melynek vitás tengerszeme s ennek környéke szinte közismeretessé vált.

Hohenlohe-Öhringen herczeg fővadász mestere, Fűzy Alajos kezdette meg a kísérletezést s neki köszönöm a következő adatokat:

»1888-ban két idősebb tehén és egy fiatal üsző került hozzánk — írja Fűzy 1891. márczius 25-én kelt levelében — abból egy 1889-ben elhullott; 1889-ben kaptunk hozzájuk egy bikát s ámbár többször folytattak, idáig még nincs eredmény; tavaly tavaszkor kaptunk megint egy borjút, de azt augusztusban egy medve leütötte. A most még meglevő 3 darab — egy bika és két tehén¹¹⁾ — szép, kifejlett példányok és a telet jól bírják ki. Ezen állatokról még nem tettem említést sehol; azt addigra akartam fentartani, míg a szaporítás be nem bizonyította volna a kísérletezés sikerét.«

Az idősebb tehenekből a folyó év elején egy tehén elhullott; a megmaradt bika és egy tehén befogatott és eladatott. Ugyanekkor betelepítettek újra 3 darab bölényt — egy bikát és két üszőt (11 hónaposak), a melyek eddig — Schregel jelenlegi főerdész közlése szerint — igen jól fejlődtek.

Az első kísérlet tehát nem sikerült, mert az illetékesek állítása szerint aránytalan volt az ivarok közötti korkülönbség; vajjon a második kísérlet eredményesebb lesz-e — az a jövő titka; de azt hiszem — minden vadász hő kívánsága oda irányul, hogy úgy a bőkezű vadászúrunk, mint az egész vadászközönség örömeire bő legyen a szaporodás!

Hönig István.

¹¹⁾ Ezt a három bölényt látta dr. Daday Jenő, a midőn 1895-ben a tengerszem faunáját tanulmányozta.

VADÁSZAT.

unius hó 1-ével vadászati törvényeink értelmében a fajdvadászat zárlatát nyeri; ellenben az özcserkészetek zavartalanul tovább folytathatók. A cserkészeteket aztán lassanként a hívóval való vadászat váltja fel, a mi azonban sokkal kevésbé vadászias és glaszékeztűs sport az ezerféle gyönyörű »vadászeseélylyel« párosult cserkészeteknél; költői oldala meg alig van. Sőt ha meggondoljuk, hogy e vadászati módnál az a nemes vadászelv: a harcztot egyenlővé tenni, azaz nemes ellenhez méltóan nyílt harcban mérni össze nem csak az anyagiasság érdes fegyvereit, de az értelmet s szellemi fortélyokat is, melyek révén esetleg az üldözött, a létért küzdő gyengébb lény menekülést, tehát ily módon győzelmet vívhat ki magának s mivel ennél az orv-támadáshoz, törbeejtéshez

igen hasonló »vadászati módnál« mindez nem érvényesülhet: a valódi nemes vadász, az »igazi Nimród« sportját alig képezheti. — Az öz vadászatokon kívül még a vízivadászat nyújthat némi szórakozást a tavak, lápok közelében lakó puskásnak, amennyiben ugyanis ezidőtájt nemcsak a falkában járó »kajtárok« (pár-nélküli hímek), hanem itt-ott már a korai költésből származó röptűs fiatal kacsák is puska elé valók. Továbbá most van a legfőbb ideje a ragadozómadarak pusztításának is; a fiak ugyanis elhagyván fészkeiket, már saját gondjukon kezdenek élni, de ügyetlenebbek, gyakorlatlanabbak lévén az öregeknél, szereteközál-saik alkalmával most könnyebben keríthetők puska-végre, mint a későbbi hónapokban. Természetesen ez a multság egy kis utánjárással, fáradsággal jár, mert maguktól bizony nem szállnak a puska végére a vérszomjas körmölők, hiába is rimázkodnék nekik a nagy-pipás, kevés dohányú lusta jágerság a régi nóta szerint:

Nos hát ti vadállatok:
Mind előnyargaljatok!...

Nyári sneffezés.

Ha a vízi madárellet mozgalmait kevésbé ismerő vadász azt hinné, hogy a midőn a kvárogó hosszúcsőrű erdei vendég sárlakó rokonaival együtt utat vesz magának északibb hazája felé s a kacsák és egyéb úszómadarak is a nádak és sások titkaiba vonulnak el családi otthonuk megalkotása végett: akkor már a lápok, tavak és más vadászvizek régiója többé jó hosszú ideig épen semmi tárgyat nem szolgáltathat kedvenc kedvtelése számára, — hát akkor nagy tévedésnek esnek áldozatul. — Ellenben a ki figyelemmel kíséri a vízi és mocsári madarak

úgyszólván sohase szünetelő mozgalmait — az jól tudja, hogy épen midőn a lokális madárság családalapítással van elfoglalva, avagy ivadékait neveli: beáll egy szapora jövés-menése a szárnyasoknak, mely idegen lakókkal szórja tele vizeinket, mocsarainkat, avagy pedig olyanokkal, melyek vagy fiatalságuk, vagy tenyészképtelen, elaggott voltuknál fogva, avagy végre feleség hiányában a fajszaporítás törvényének hódolni képtelenek lévén, a céltalan sivar lét unalmi s e körülményből folyó ösztönzet kényszere folytán s talán még valami név nélküli vágy, avagy reménytől is üzetve: folytonos helyváltoztatásra kényszerülve; minek folytán az apró, jelentéktelenebb vadászsportokban is gyönyörködni képes vadászat híveinek igen kedves apró vadászszórakozást nyújthatnak. S ezek közül különösen a sneffszerű gázlók állnak első helyen s érdemelnek leginkább figyelmet.

Oly helyeken, a hol a tavaszi vadvizeket, a folyók ártereit a nyári meleg elpárologtató ereje potyogós, apadásos, madárláb által gázolható helyekké változtatta által s a közelben nagyobb tavak, lápok s esetleg folyók vannak, avagy a megállt csapadékvizek alkotnak ingoványos helyeken nagyobb terjedelmű tócsás helyeket, — épen a vízimadarak költési idejében és az azt követő időszakban a kisebb-nagyobb, különféle sneffszerű gázlómadarak egész seregei szokták meglepni, a reggeli és késő délutáni órákban valóságos huzási mozgalmat támasztva sűrű jövés-menésükkel, mely alkalmakkor igen sikeres és felette szórakoztató *lesvadászatra* nyújtanak alkalmat. A többi aztán attól függ, mennyire ügyes a puskás azon nem épen könnyű mesterségben, hogy a leshely körül és felette sebesen elhúzó, a legtöbbször azonban inkább csak átvillanó kisebb-nagyobb gázlókat apró se-réttel ellője.

Hanem mielőtt valaki nappali sneffesre elülne, előbb jól nézze ki, mely pontján a vadásztérnek húznak át a sneffek, illetőleg a »járásuk« levegővonalát kell kipuhatólni s jól meg-jegyezve, az alatt foglalni helyet.

Legcélszerűbb az oly leshely, honnét a minden irányban való szabad kilátást sem fa, sem nagyobb bokor avagy nádas nem akadályozza. Ha a huzási vonalon fűzbokrok vannak, azok között húzza meg magát a lövész, azonban mindig úgy kell elhelyezkedni, hogy minden irányba akadálytalanul, kényelmesen ki lehessen látni, hogy már messziről észrevehetőek legyenek a közeledő szárnyasok, mert a hirtelen, mintegy váratlanul megjelenő sebes röptű vadra lehetetlen biztos, kellő precizitással intézett lövést tenni a nagy sietség szülte kapkodás miatt.

Az ily sneffesekre legjobb a csöndes, napos idő; szeles idővel nem tanácsolom senkinek is a lesvadászatot. Az időpontot illetőleg, a hajnali lesek (ha jól húz a sneff, reggeli 9–10 óráig) a legháladosabbak; délután különösen az u. n. uzsonna-időtájt (napnyugtáig) kell felhasználni.

Lesre csak vakengedelmes, higgadt kutyát szokás kivinni; engedelmetlen, szüntelen a leshely körül ténferegni szerető s a lövésre — esett le bár a vad, vagy sem — szilajon nyargalászni szokó eb csak kárt és boszuságot okoz; azért az ilyet legjobb otthon hagyni.

A leshely felé közeledő sneffet tanácsos már messziről célba venni, hogy lőtávolba érkeztek azonnal rá lehessen tüzelni; esetleg azonban ha a közeledő sneffcsapat leszállási hajlamot mutat, addig nem kell rálőni, míg le nem ereszkednek s össze nem szaladnak a sáron, amidőn ugyanis többet el lehet ejteni egy jól célzott lövéssel. Egyes, igen aprófajta sneffszerű madárra, kivált ha még távol is van, nem érdemes löni se röptében, se a földön, mert vajmi könnyen kimarad a sörét közt.

A szárnyalt sneffet nyomban lelövetése után el kell hozni,

mert az ilyen hamar ellábal, aztán nehéz megtalálni a gaz között; ha pedig mélyes vízre kalimpál le a sneff, ugyancsak gyorsan kell utána menni az ilyennek is, mert minden sneffféle madár szükség esetén kitűnő úszó s nagyjából a bukásban is ügyes lévén, rögtön úszásra veszi a dolgát, ha szárnyon vagy lábon nem menekülhet s könnyen eltéved a szem elől. Általában mindig jól meg kell jegyezni, hol esett le a sneff s addig le nem venni róla a szemet, míg biztos helyre, a tarisznyaszínóra nem került, mert szem elől tévesztve, a tollzatával hasonló színű mocsártalajon nem egykönnyen lehet ráakadni.

A nyári snefflesek ép úgy, mint az őszi és tavaszi hűzások alkalmával, nagyon elősegíti a vadászat sikerét, ha a vadász a szállingoló különféle sneffek hívó szavát, vagyis csalogató füttyét, ha nem is teljes élethűséggel, de legalább is félreismerhetlen hasonlósággal utánozni képes, mert a gázló madarak társaságkedvelő, egymás iránt ösztönszerűleg szívtó madarak lévén, fajbelijük szólására mindig ügyet vetnek s így rendszeren beszállnak a hívásra.

Lakatos K.

Az őzagancsok értékének meghatározásáról.

Kevés vadásznak nyílik alkalma ahhoz, hogy agancskiállítások és gyűjtemények tanulmányozásával, avagy számos agancsok összehasonlításából oly tapasztalatokat szerezzen magának, amelyek alapján a kezébe kerülő őzagancsokat értékük szerint megítélhesse. Többnyire csak a találgatás és az egyéni vélekedés vezet a becsülöket; pedig mégis tulajdonképpen arra kellene törekednünk, hogy bizonyos módszer, mondhatnám általánosan elfogadható praktikus módszer szerint járjunk el akkor, ha dönteni akarunk az őzvad fejeékességei értékének megállapításában.

Legczélyszerűbbnek tartjuk, ha módszerünket mérésekre alapítjuk. Ezáltal teljesen megbízható eredményekre fogunk jutni, amiket számokban, egységekben fejezhetünk ki. Ha a vadászok általában — amint ez ajánlatos volna — egyöntetű eljárást követnének ebben, akkor e pusztá számokból, azokat egymáshoz arányítva, meghatározhatnák az agancsok értékét. Ez a mérő-eljárás pedig oly egyszerű és az eredmény oly határozott, hogy az agancsok legskrupulózusabb ismerője is elfogadhatja.

Például meg kellene becsülni az itt képben bemutatott agancsot. Első tekintetre is látjuk róla, hogy ez egy kapitális bak hatos agancsa. Tabellát készítünk róla s az adatok teljessége kedvéért bevezetjük ebbe első sorban a bak elejtésének napját, a vadász nevét, a vadászterületet. Azután a mérőszalaghoz nyúlunk és megmérjük, illetőleg bejegyezzük a tabellába a következő számadatokat:

1. a jobb szár egyenes magasságát (24 cm.)
2. a bal » » » » (24 cm.)
3. a jobb rózsa kerületét (14 cm.) } *
4. a bal » » » » (14 cm.) }
5. a jobb szár kerületét a rózsa felett (8.5 cm.)
6. a bal » » » » » (9 cm.)
7. a jobb szár kerületét a szemág alatt (8 cm.)
8. a bal » » » » » (8.5 cm.)

* Ha a két rózsa összeér, akkor együttesen méréndők meg; ezáltal a két kisebb szám helyett egy nagyobb szám fog érvényesülni a tabellában.

9. a két oldalág hegyének távolsága egymástól a jobb száron (12.5 cm.)
10. a két oldalág hegyének távolsága egymástól a bal száron (12 cm.)
11. a két csúcsnak egymástól való távolsága (13.5 cm.)

Összegezvén az adatokat, azt találjuk, hogy megmért őzagancsunknak 148 cm. egység felel meg.

Más agancsokat is hasonlóan megmérve, az eredményeket mutató számok szerint egészen pontosan megítélhetjük, megbecsülhetjük és összehasonlíthatjuk egymással az agancsok értékét, mert ezekben az összegekben kifejezést talál az agancsok becslését emelő minden sajtóság számérték szerint és megfelelő arányban. Minél nagyobb az összeg, annál többet ér az agancs.

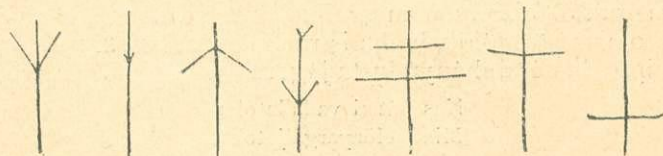
Az agancsok gyöngyözöttsége tetemesen emeli a rózsák és szárok kerületeinek számadatait; azért ez is kellőképpen jut kifejezésre a főösszegben.

Természetesen, ha az agancs a normális alaktól lényegesen eltér, akkor ezt számokkal nem lehet kifejezni és ezért ez még külön megjegyzésekkel, vagy leírásokkal is említendő meg a tabellában. Péld.: parókás; háromszárú; keresztcs agancs stb.

Tekintetbe jöhet még azonfelül az agancs színe, az ágak csúcsainak fehérsége; szóval mindaz, ami szépségét és ezzel értékét emelheti még.

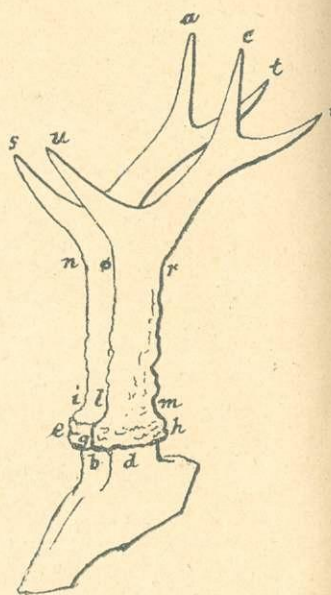
A parókás és egyéb feltűnően abnormis őzagancsok természetesen külön megítélés alá esnek és értékük meghatározásához nem elégséges a méréseken alapuló tabella meg az egységek száma.

A keresztcs őzagancsok, amelyekről ugyan összeállíthatunk egy ilyen tabellát, szintén nem becsülhetők meg a számok alapján, mert éppen ezek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. A legtöbb őzagancs, amelyet »keresztcs«-nek neveznek, nem is sorolható ebbe a kategóriába. A regula szerint csakis az az agancs keresztcs, amelynek egyik (vagy mindkét) szárán a két ága olyformán ered, hogy töveik éppen szemben vannak egymással, azaz egy magasságban erednek a száron, csakúgy mint a keresztnek a két karja. A keresztcs agancsoknak két ága nem mindig vízszintes, hanem néha felfelé, máskor lefelé hajlanak, amint ezek a sémák mutatják:

Alig van olyan őzagancs, amelynek mindkét szárán megtalálják a keresztet; hiszen az egyszerű keresztcs is ritkaságszámba megy. Az öreg Diezel, aki pedig alaposan tanul-

Lőtte: A. B.	Hosszúsága		K e r ü l e t e								A két oldalág hegyének távolsága egymástól		Összesen	Megjegyzés: Hatos, normális, sötétszínű.
	A jobb agancs-szár	A bal agancs-szár	A jobb rózsa	A bal rózsa	A jobb szár a rózsa fölött	A bal szár a rózsa fölött	A jobb szár a szemág alatt	A bal szár a szemág alatt	A jobb száron	A bal száron	A két csúcs egymástól való távolsága			
Hol? M. község N. pagony														
Mikor? 1898. IX. 8.														
A bak súlya: 22 kgrm.	Centim.	24	24	14	14	8.5	9	8	8.5	12.5	12	13.5	148	Az agancs súlya: 30 dekagrm.
		a-b	b-c	e-f	g-h	i-k	l-m	n-o	p-r	s-t	u-v	a-c		

mányozta az agancsokat és sok ezer példányt vizsgált meg, összesen körülbelül csak 20 olyat talált köztük, mely a »keresztes« nevet megérdemelte.

Mindezeket a ritkaságokat tehát nem lehet pusztán a tabellák szerint megbecsülni, de a normális agancsokat mindig. A legtöbb esetben tehát nincs is arra szükség, hogy például a vevő magát az agancsot lássa, mert megítélheti azt a tabella adataiból. Ezek az adatok pedig oly könnyen állapíthatók meg, hogy mindenki, aki lelkiismeretes, hibátlanul lemérheti az agancsról. Tehát úgy a vevőnek, mint az eladónak, vagy általában mindenkinek érdekében van, aki agancsgyűjteményének értéke felől tájékozódni akar, hogy az egyes agancsokról pontos tabellákat készítsen.*)

Vadásztársaim talán elfogadják eme táblámat, de most mégis mindenkihez fordulok kérelemmel, aki javítani tud rajta, hogy az ügy érdekében szóljon még hozzá e tárgyhoz.

Vadászüdvözlettel

Jäger Albert

*

Ezen érdekes és bizonyára többoldali hozzászólásra méltó vadászati szakértekezés közlése alkalmából épen kapóra került nekünk néhány valóban figyelemre méltó őztrófea bemutatása, melyek — hisszük — le fogják kötni nem csak a szakembereket, hanem a természet kiválóbb produktumai iránt érdeklődő természetbarát olvasóink figyelmét és érdeklődését is.

Ezek közül egyik ábránk egy remek páratlan 8-as őz-agancs képét adja, melyet gróf Degenfeld Pál úr május 14-én esti cserkészlet alkalmával téglási pagonyában hozott terítékre.

A kiváló trófea alakja a hátra hajló (nem túl hosszú, de erős) szárral s vízintesen előrenyúló szép, egyenes, erős és hosszú ágaival, a vastag törzsek, remek rózsaképződés és a gyöngyözött kiválósága az igazi *ősiség* benyomásával hat a szemlélőre Kár, hogy a baloldali szár a koronával együtt le lett löve, melyet csak az ügyes preparátori kéz tudott ismét természetes állapotába helyreállítani.

A bak feltörve és agancs nélkül 22,5 kilogrammot húzott, a mi — tekintve az évszakot — elég jó, bár a mint a nemes gróf írja: területén üzekeedés előtt a 30 kilós bakok nem tartoznak a ritkaságok közé. Az agancsképződést illetően azonban csak azóta tud jobb agancsokat produkálni, a mióta a nemek közt való helyes arány fenntartása mellett főként a nyári természetes táplálékok javítására és lehető változatossá tételére helyezi a legnagyobb súlyt. A bemutatott gyönyörű trófea — mint hozzánk intézet levelében még lelkesen felemlíti a gróf: az agancsképződés előmozdítása körül való fáradozásainak első learatott gyümölcse. A mihez mi is szívből gratulálunk.

*) Ilyen tabellákat szívesen nyomtatunk abban az esetben, ha t. olvasóink nagyobb számban kívánják azokat megrendelni. 10 blanketta körülbelül 30 krba, 100 drb pedig 2 frt-ba fog kerülni. — A számadatokkal kitöltött tabella az agancs-tartó fatábla fonáklapjára volna ráragasztható.

A bemutatott agancsképek közül néhány gyönyörű őz-agancs-abnormitásokat ábrázol, melyek fényképét Thuróczy Tibor úr volt szíves hozzánk beküldeni.

Ezek közül az egyik agancs három rózsatővel bir s hordozóját *Tóth Vilmos*, volt főrendiházi elnök (Thuróczy úr nagyatya) lőtte davarsányi vadászterületén 1897. évi május 13-án. A boldogult nagynevű Nimródnek ez volt az utolsó bakja.

A másik agancsképeink egy valóban impozáns abnormitást ábrázol, melyről az országos vadászati hírnévvel bíró idősebb *Forgách Károly* gróf úgy nyilatkozott, hogy 60 évi vadász-praxisa alatt ehhez hasonló agancsot csak egyet látott, a jelenleg *József Agost* fh. birtokában levő kis-tapolcsányi kastélyban.

Sajna, a kép nem tüntetheti fel eléggé ezen agancs abnormis szépségeit Alakja egész kis dámlapátos; az egyik lapátjának három, a másiknak két ága van. E különös agancsképződésre befolyása lehetett annak a régi golyólövésnek, mely első jobb lábát, talán már évek előtt, egészen magasan a lapoczka közelében eltörte a remek fejdísz viselőjének, melyet különben *Thuróczy Tibor* úr ugyancsak Davarsányban, 1898. április 13-án hozott terítékre.

Végül bemutatott agancsképeink között érdekes még annak a 24 cm. magas, normális képződésű őzagancsnak az ábrázolata, melylyel — a főntebb cikkből kifolyólag — a szabályos kereszttagancs példánymintáját óhajtjuk demonstrálni. Szerencsés tulajdonosa s viselőjének elejtője *Jäger Albert* alezredes, lapunk kitűnő munkatársa, ki a bakot a főváros környékén 1897-ben hozta terítékre.

L. K.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. G. tanár úrnak. Igen, most van az ideje a benzinláda használatának. Mindenesetre ajánljuk gyűjteményének desinfcziálását, mert azok a régi madarak, amelyeket többnyire dilettánsok készítettek, nincsenek kellő módon preparálva és mérgezve. A mi intézetünkben készült madarak molymentesek ugyan, de a mástól néha könnyelműen készített kitömött állatok bizony elmolyosodnak könnyen, ha legalább évenként egyszer nem kerülnek a desinfcziáló szekrénybe. A rovargyűjteményt is bele lehet tenni a benzinládába. Az ilyen ajándék gyűjtemény többnyire nem felel meg a célúnak.

Cs. dr. úrnak. Igen, az »Uránia« megalakult mint részvénytársaság. Tessék direkte hozzá fordulni (Budapest, Erzsébet-körút 48.) Részvényeket is ott jegyezhet. Ajánljuk. Legközelebb adunk bővebb felvilágosítást.

2 drb. őzbak eladó. Egy évesek, testvérek, szelid, egészséges szép állatok. Ára ajánlat szerint *Vratarics Gyulánál*, Egerben. 2-2

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Chlichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára.

Kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

— Jutányos áruk. —

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

TELEFON: 18-99.

SKABA KÁROLY H., FEGYVERGYÁROS, BUDAPEST,

VI. ker., Váci-körút 38. sz.

ajánlja dús raktárát mindennemű vadász- és védelmi fegyverek, vadász-eszközök, lőpor és lőszerekben. Továbbá megrendeléseket elfogad Lakatos K.-féle nagyterítésű és sűrűn hordó, kiskaliberű, fogoly- és szalonkára való, valamint messzehordó fácán- és vízivadászatra készített sörétes Lankaszter vadász-fegyverekre. Javításokat is elfogad. Képes árjegyzéket csakis vevők számára bérmentve küld:

Kovács Ferencs, a gyár képviselője.

A gyár alapított 1865-ben.

Rövid utasítás

a kitömésre szánt állatok beküldéséhez.

A kitömésre szánt állatok lehetőleg *friss állapotban*, nyúzatlanul, húsostól-mindenestől, szóval előkészítés nélkül küldendők be intézetünknek. Csakis a nagy emlősök (u. m. farkas, vadkan, öz, zerge, medve, szarvas) zsigerelendők ki; ellenben az apróbbak felbontatlanul hagyandók. A madarak csőrét és torkát esetleg kócczal vagy vattával lehet teletömni, de semmiféle más előkészítés nem szükséges. — Ha véresek az állatok, az nem baj, mert kitömés előtt úgyis meg lesznek mosva. — A nagyobb állatokat (10 kgrm.-nál nehezebbeket) vasuton gyorsárúként, a kisebbeket póstán kell feladni. Csomagolás czéljára lehet használni ládákat, zsákokokat, a kisebbeknél vásznat, vastag papírt vagy katulákat. Czélszerű úgy a csomagra, mint a szállítólevélre ráírni: *»Friss állat kitömésre«*.

Ha az állatok friss állapotban kerülnek a póstára, rendszeren még forró nyáron sem romlanak meg útközben. Csak ha napokig hevernek előbb, akkor vannak veszélyeztetve.

Megkönnyíti munkánkat az, ha a kellő időben megtudjuk, hogy miképen kívánja állatját a tulajdonosa kitömetni (ülve, állva, repülve, zsákmány-

Ő CS ÉS KIR. FENSÉGE
JÓZSEF FŐHERCZEG
 UDVARI SZÁLLÍTÓJA,
 Ő CS ÉS KIR. FENSÉGE
JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG
 KAMARAI SZÁLLÍTÓJA
 Ő KIR. FENSÉGE
FERDINÁND BOLGÁR FEJEDELEM
 UDVARI SZÁLLÍTÓJA
 Ő KIR. FENSÉGE
FÜLÖP SZÁSZ-GOBURG-GOTHAI
 HERCZEG
 SZÁLLÍTÓJA

→ Dr. LENDL ADOLF ←

műegyetemi magántanár, kep. középisk. tanár,
 a m. nemz. Múzeum volt tisztviselője,
 számos bel- és külf. egyesület tiszt., örök, vá-
 lasztm. v. tisztes tagja

PREPARATORIUMA

TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE.

BUDAPEST, II., DONÁTI-U. 7.

„A TERMÉSZET”

szerkesztősége és kiadóhivatala.

Budapest, 1893: arany-érem,
 Debreczen, 1894: első. állami érem
 Leipzig, 1894: díszoklevél,
 Lemberg, 1894: elismerő oklevél,
 Zenta, 1895: első arany-érem,
 Moszkva, 1896: e. ezüst-érem,
 Budapest, mill. kiáll., 1896: 2 érem,
 Ländenscheid, 1897: ezüst-érem,
 Brüsszel, 1897: arany-érem

Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmívelésügyi Minisztériumok és Budapest Székes Főváros Tanácsának ajánlása.

A M N Múzeum és
 Európa elsőrangú múzeumaival szállítja.

nyal, falra függesztve, csak a fejét, egyszerű vagy díszesebb állvánnyal, faágon, sziklán stb.), azért kérjük az erre vonatkozókat nekünk mindig lehetőleg az állat expedálásával együtt megírni.

Kérjük az állatok beküldőit, hogy *pontos és olvasható címüket* (utolsó posta, vasuti állomás) közöljék velünk, hogy az állatokat, ha elkészültek, fennakadás nélkül visszaküldhessük.

Kisebb állatok 8–10 nap alatt, nagyobbak 2–3 hét alatt és a legnagyobbak 1–2 hónap alatt készülnek el, amire azután tulajdonosaiknak visszaküldetnek olyformán csomagolva, hogy az úton nem rongálódnak meg.

Az intézetünkben készült állatok nemcsak hogy *művészies kivitelben, természethűséggel és nagy gondossággal készíttetnek el, de igentartósan is*. Czélszerű kezelés mellett több évtizeden át is megmaradnak hibátlanul. Hogy miképen kezelendők, arról külön utasítást adtunk ki.

A kitömések *árát lehetőleg jutányosan számítjuk*, úgy hogy mindenki bizalommal küldheti intézetünkbe elejtett vadját, különösen az oly szép dekorációú felhasználható madarakat, kitömés végett.

Részletesebb felvilágosítással és árajegyzékkel szívesen szolgálunk az érdeklődőknek.

Intézetünkben készülnek:

Kitömött állatok, biológiai csoportok,
 vadásztrofeák, állatfejek,
 dekorációk és vadászati dísz tárgyak,
 TANSZEREK,
 természetrajzi gyűjtemények,
 csontvázak, anatómiai modellek,
 papírmaché-készítmények, spirítusz-preparátumok,
 KONZERVÁLT TENGERI ÁLLATOK,
 rovargyűjtemények, tojás- és csiga-gyűjtemények,
 növénytani preparátumok,
virág-, gomba-, gyümölcs-minták,
 herbáriumok,
 ásványtani gyűjtemények stb.

Muzeumi
 felszerelések,
 Nagyszabású
 gyűjtemények.

Az intézet dr. LENDL ADOLF személyes vezetése alatt áll és az ő nevére

— BUDAPEST, II., DONÁTI-U. 7. —

czímezendők az összes vasuti és póstai szállítmányok, levelek, pénzutalványok, táviratok stb.

— Az árak jutányosak; a kivétel gondos. —

Árajegyzékeket, nagyobb gyűjtemények összeállításáról költségvétéseket, terveket küldünk érdeklődőknek.

Szakcsere tanácsot szolgálunk mindenkinél szívesen.

Elvállalunk

állatokat, agancsokat, gyűjteményeket determinálásra és megbecsülésre.

Intézetünkben kaphatók:

Gyűjtő- és preparáló-eszközök, kézi nagyítók,
mikroszkópok,
 egyszerűbb és legkitűnőbb kivitelben stb.
Készülékek,
 akváriumok és akváriumba való állatok.
AGANCSONK,

— KÉSZ GYŰJTEMÉNYEK. —

KÖNYVEK:

FRIVALDSZKY, Aves Hungariae 1.50 frt
 KOHAUT, Madármeghatározó 2.— frt
 LAKATOS, Termész. és Vadászkepek . . . 2.— frt
 „ Vadászati és Madar. Emlék. 3.— frt
 „ Vadászhit 2.— frt
 „ Nappali orv. mad. 1.50 frt
 „ A császármadár és vadászata 1.— frt
 LENDL, Könyv az állatok kitöméséről 1.50 frt
 THANOFFER, A mikroszkóp 3.60 frt
 ÚTMUTATÁS a természetrajzi gyűjtemények gondozásához 50 kr.

